

Poznámky ediční

Štilfrid

Podle rkp Stát. archivu (dř. Zemského archivu) v Brně, sbírka Beckova č. 47, fol. 9a-13a (A). Na tento rkp upozornil J. Vilikovský, Zapomenutý rukopis Jiříkova vidění, LF 65, 1938, 348-355. Srov. o památce A. Schmaus, Zur Entstehungsgeschichte des altčechischen Štilfrid, Wiener slavistisches Jahrbuch 3, 1953, str. 28-36. Z náhodského rukopisu vydal Fr. X. Prusík, Krok 8, 1894, 7-15, 41-49 (Prus); z rkp NUK XI B 4 ve Výboru II, 39-54. – Jotace zachována a obnovována jen v dlouhých slabikách, nadměrná a rozkolísaná diftongisace krátkého *o* potlačena.

12 zemiech] zemij A – 19 mezopotamský] nezopotamský A – 28 pány] panij A – 65 (a j.) potkati] podkati A – 88 skuoro] [kuro A – 99 vyletě] wyleti A – 118 nezbudeš] –z– v A *do datečně připsáno* – 120 mne] mnie A – 138 praporci] praporcze A – 141 tút] taut A – 162 to do sebe mějichu, že Prus] miegichu, *opraveno v migichu* A – 169 čtyřmectma] XXIII A – 182 Ale] ala A – 187 velmi v A *dvakrát* – 202 tebú] tebe A – 203 ukrátiti] v A *opraveno z ukrotiti* – 208 ranami] v A *opraveno z ranymi* – 212 nelze] nezle A – 234 nápulský] Napul[ke A – 236 třidcet] XXX A – 244 korúhvi] koruwi A – 249 zvěděchu] zwiedichu A – 271 přijide] przigde A

Kronika Trojanská

Podle rkp NUK XVII B 6 (A), fol. 92a-93a a fol. 135a-136b; výčet řemeslníků (ř. 41-56) podle rkp Mus. I E 18 (B), fol. 10a (A má jen: Ondě biechu kameníci, onde zedníci, onde tesaři, onde vápeníci etc.). O ostatních rkpech a vydáních viz v novém vydání J. Daňhelky, Kronika Trojanská, Praha 1951, str. 291. Tam i další literatura. – Jotace zachována a obnovována jen v dlouhých slabikách.

– O ustavení města

Nadpis: výborném] wyborneho A – 17 Neptunus] Neptymus A – 19 vzšii] *podle předchozího vzděli* v[irzi A – 41-57 *doplněno z B (v. výše)* – 50 nevodáři] medowarzi B – 53 za barevníci *opakuje se v B* Onde [ukennicy

67 wrhcábnie] wrchczybnije A – 86 wchod] wchod A – 88 u protičeli] proti czelij A

– O zabití Hektora

89 an] a A

Tkadleček

Rukopis strahovský DG III 7, str. 225-268 (staré vlastní číslování 2-45 – S); paleograficky vydal H. Hrubý a Fr. Šimek, Praha 1923, Sbírká pramenů I, 1, 11. Druhý rkp, do r. 1935 neznámý (srov. článek Fr. Šimka v LF 63, 1936, 265-273), nyní v knihovně na Strahově DG IV 68 (St), varianty z něho v uvedeném vydání podle novodobého opisu v rkp Mus. I H 15 (M). V transkripci a zmodernisované úpravě vydal Tkdlečka Fr. Šimek, Praha 1940. Náš text podle vydání prvního rkp, a to kap. 11 (rkp 247a-249a), Hrubý-Šimek str. 69-75, a kap. 14 (rkp 258b-261a), tamtéž str. 103-111; jen jeden list 14. kap. (260), chybějící v S, doplněn z rkp St.

O památce psal J. Vilikovský v Pisemnictví čes. středověku, Praha 1948, str. 220-236 a v Próze z doby Karla IV., Praha 1948², 358n; tam další literatura. Dále srov. R. Urbánek, Satirická skládání budyšínského rukopisu M. Vavřince z r. 1420 v rámci ostatní jeho činnosti literární, VKČSN 1951, č. III.

Jotace zachována a upravována jen v dlouhých slabikách.

– Teď Žalobník mluví k Neštěstí

7 od tebe] *omylem v S i M opakováno za přesmútnému* – 17 praviš M] pwiš (*chybí označení zkratky*) S – 18 nětička] niecziczka S, neetička M – 19 takýchž bych Šim] takychz byt S – 23 Avšak] *přív. v S*: Aw[[aks – 27 tvé M] twey S – 31 činil se M] czinil [i A – 35 a 36 Totiž] to. S – 37 nedám M] nedadi S – 39 straši Ryš] [traffie S – 49 veles] weleš S

57 křiky M] krzik S; pravé M] p̄wie S – 62 utéci M] vtieti S – 67-68 se... chlubie M] chlubie S – 68 věděti] wědědi M, newiedieti S – 71 znamenité M] znamenayte S; k komuž] kovz S – 72 choditi M] giti vel choditi S (giti choditi Šim)

83 Lotovy] lokowy S – 86 útěchy M] wtie[[i S

107 obráci M] obrati S – 111 tiskne M] wti[[kne S – 112 již po domácku] giz po domaczku giz S – 117 sobě M] *vynech. v S* – 119 ani] anyz S, z připsáno – 122-123 lesy temné... vše pro sírobu M] *vynech. v S* – 132 totižto M] to. S – 135 totižto] titižto M, to. S – 136 chvácením M] chwaczē S – 144 falešnější podle předchoz.] fale[[niei[[ie S – 150 přezřieti musím a mlčeti M] przemlczeti S – 159 plakati M] plakaczi S – 163 zvěhlasiti M] zwihlafiti (–e– *nadepsáno, ale Šimek se o něm nezmiňuje*) S – 167 Ej, ej, Neštěstie, pfi Neštěstie M] *vynech. v S* – 172 mrtvice] Mrtwitie S, mrtwiece M

– Teď Neštěstie vypravuje

8 buoh] *před tím škrtnuto v S* boh; totižto M] to. S – 14 pokorú Ryš] pokornu S – 17 to, po němž tůžíš Ryš] tiē paniē ze tuzis S, ač těm paníem slůžíš Šim podle M – 18 veliký S] jest veliký M – 25 Židél] zdie S – 26 uslyšen M] w[[ly[[ien S – 33 zprošē] zpro[[czs S – 37 bez nedostatkův Ryš] nedostatkow S – 41 všechno] w[[fech S (*na konci řádky*), w[[fecko M; na tē] nat tiet S – 44 totiž M] to. S – 45 totižto M] to. S

49 jmenoval] gmenowalo S, menowalo M – 58 škodlivé M] [[kodliwie S – 61 nikdiež] nikdieš S, *chybí v M* – 71 švih] [wych S, M – 72 ješto se o M] ḡtot [ie od S – 80-160 Nic se... vuol tlustý] *chybí v S (vytržen list), převzato z M* – 80 přiezi] przizen M – 83 s nie] [me M – 84 fiola] [tola M – 85 krású] krafye M – 86 ruože] tuze M – 92 plěška] plo[[ka M – 102 pokrmu Ryš] *vynech. v M* – 109 v nižto] wiežto M – 127 nynie] minech M – 128 tiežeš] ticefs M – 140 tajné] jiné M

143 ač ne na všem] *v M omylem opakováno* – 144, 147 Římaníné, Řím] rziemaniene, rziem M – 154 vše] [e M – 166 nabieracím Ryš] nabieraczi S, nabietanim M – 169 bezzubá M] bez rubaffe S; kuželem M] kuzlē S – 173 O obrazech] *v S už po mistra*

182 neb M] nebs S – 183-184 bylo ukázáno M] byla vkažā S – 198 dříve M] drzewie S – 200 na M] a S – 201 východu] wychod S

Exempla

O exemplech obecně a o příslušné literatuře viz u J. Vilikovského, *Próza z doby Karla IV.*, 1938¹, 260; 1948², 350.

Exempla 1-6 jsou vzata ze staročeských Životů svatých otcův, jak je z rkp NUK XVII D 36 vydal E. Smetánka (srov. ukázky na str. 541n, o rukopisech a způsobu vydání sr. pozn. na str. 552).

– (Lidská zvrácenost)

Rkp fol. 59b-60a; Smetánka str. 138-139.

22 s bázní] Ze [baznij

– (Poustevník andělem)

Rkp fol. 64b; Smetánka str. 149.

Bohoz nam porqia taq gem boden byl otawqia
 Emly a paqat gabo / dapi ta m mingo w/qita tad
 moq arc am t dwou beale fkm / ta o walge moq tralem fkm / km

Dstonmota wassie snazme psal ofan slo ^{u Englykym}
 Dwa dnewezegena mudrosti abazm boie
 gelubozto w acaz / ma malost / boystago domy
 sta postopna byla gest / ale wyma omem
 marnem ablaymwem / zwotie / wam psati za
 dazi. a opogacku siegu meho swietstego /
 aby se moze dostati Euprylladu wam / aylo
 sa take mme od boza popryene w mlsti ku
 gem. Eterny mjas presy mala gest postopnost
 nezamlqim / ab ysta gem wicage wffali w
 boystu spomoz / w wassieq pragiacz a potze
 bacz ze wam pomozna bude qimz wicage
 otawwa a pzedqi wassi / wam omi zwiestugi
 nab q psamo gest / otawwa nassi / zwiestowali
 ofu nam / spozoz / zadam aby was boyno
 nebylo / ze smydzicq sedmry qimstq dno
 sanz wrodil otze meho / gmenem / ama a
 m argarectq / dgerx wawody brawamstko
 Eterny otze moq poial zemu / gmenem aq
 biatu dgeru wawodowa druzago beale dje
 stago / a obdual gest bealowstwie qeste
 pom nab plemie mnystko / w potolem bea
 low dzeskqz bylo postymlo / q wofinal
 gest / a zcaz wawodu boynstego / gem mel
 za zemu sestku starstq Ehbietu zemy otze na
 stago dgeru wawodowa / a ta gest potom wmye
 ta bozdiet / a ten wawoda pote zeme byl

Bedna slowe Sabit. a
 druba mezer. tezieie wre-
 a to gest ge den ostrow.
 Qvarta slowe a lexan-
 drska. pata dannate. a
 to bilo gest welim weli-
 ke a moqne mjesto. a
 kene stane gsu geho ga-
 sto do bywali. a protoz
 obozeli gsu pohane wie-
 ze y zdi a vazy npli gsu
 mjesto menste. Sale od
 morze a to nazymagi
 dannate. a tak yzadny
 nebidli w stare m danna-
 te. a tu gest wzechod smo-
 re do Egyptu. a druby
 wzechod nebo westie gt
 w alexandry. a to gest
 welim perone a dobre
 mjesto. ale nemagi slad-
 ke wuody. ko mye te gest
 to beru zte rzecky. Caicus.
 w Egypte zem gt malo
 lodi a tawzi nek sic stua
 gest zempe twra i w so-
 dwadcaty rozdel. bye
 pram o gedne potw-
 re gem ma zposobu a lo-
 wiegi az dopasi a po-
W Egypte gest kon-
 ske pusta gt nmo-
 ho swatick pustenmylow
 a bratru geny nmo ho
 wiegi drwny ci gzu sto
 widagi. Caeco biesse pied-
 gednoho przysla dywna

potwora yako a slowiel
 swelikyma ostryma to
 homa. kerezo na swe
 slawie myegresse. a bie-
 ste podobna k a slowielu
 od wrechi az dopupla
 az soli myegresse kon-
 zposobu. a konz gy za-
 klyna bozi pustenmyl-
 bozi mozi. aby genu
 powiedielu zo gt. Des-
 da ona odpowiedie a
 wrece. ze by bylo smted
 kne stworenpe yako von-
 a prolesse toho pusten-
 myla aby zany suoha
 prysl. toho geny gye
 snebe s stupil. a w tiefo
 panny se wpaol. a we-
 wilupil westlen lidst-
 narod. a vnshed zmjela
 przed nim. a potom te
 potwory tiefo bilo na-
 lezeno. a gestie magi
 w alexandry tu bla-
 wu y s rohy. a pat sem
 gi widiel. a byla my-
 vlazana. a to rozprawe
 no odacnych knyzat
 ze se gest tak stalo. De-
 dennicz gemy rozdel
 prawi o ptaku gestto slo-
 we feny zesse. Samo
W Egypte lezi keni-
 gedno mjesto gest
 slowe Cleopolis. co gi
 sto chwaly mjesto winy.

81
z sedle pako zde wlasty zime w bogich rzi
wagi prussletuow korenich z kopy burro
lowych Take kopye rzi ka magi samostazie
ly a wssakny srazehy ktere myz srazielegie
ualepem z mazi dzie wenez kral kublav
tu zemj obdral amuzie tej wlasti takyto se
redny obizej myely kdz kerci dobrze hude
skze tu zemj ssel nebo giel genz bil mrdy
adobuch obzregi genz sie gym z dal nage
zi ynashtazsiech zlowiel zposobily opoz di
ly sie rniez amzal tu noz leg zamordoma
ly ger wnozi arzkuce zo ta gego wssakna
mudrost lepota y dobrzi obzragome roz w
geho dussy bilo to wsse wtom domu pota
ostalo Aprator mnoho guch z mordomaly
Ale we lity kaam kdz to kralowstwie po
tom pod swe panstwie podrobil tu vkrat
nost a wsslechetnost a blaznowstwie ge
guch wplmie wplml zste wlaste

A wlasti Ardandam ka y r m m
kdz giz odygde odtey wlasti karaya
zapiet dny gestu nagde gednu wlaste gme
ne ardandam genz podrobena gest welibe
kaam wniez mjesto nayg me no wterssie
slove Buzram wtey wlasti mjesto razu pe
mezuego dawagi z lara wahu gto slo me
mizia nebo sagrum Tu wrazi z lara dawa
gie neb wymienigi zapiet wrazi srazieb
ra neb nemoz nalezi wtey wlasti sraziebra

- (Zásluha poslušnosti)
Rkp fol. 53b-54a; Smetánka str. 126-127.
- (Potřeba oddechu)
Rkp fol. 77a; Smetánka str. 176.
2 jemu] gem
- (Poslušnost)
Rkp fol. 111a-b; Smetánka str. 248-249.
9 třem] tremv – 11 jistý] gefty
- (Plody trpělivosti)
Rkp fol. 111b; Smetánka str. 249.
Další tři exempla jsou vzata z *Barlaama a Josafata*. Text podle rkpů NUK XVII B 6. Nepřihlíží se k ostatním dvěma rkpům, Beckovu (býv. Zemské museum v Brně č. 884) a Strahovskému (DB II 3). Barlaama a Josafata v transkripci vydal Fr. Šimek (Památky 2), Praha 1946. – Jotace zachovávána a obnovena jen v dlouhých slabikách.
- (O slavíku a střelci)
Rkp 187b; Šimek str. 52.
- O dvou myších
Rkp fol. 192a-b; Šimek str. 62-63.
8 k kmenij] kmeni – 12 zievá] zóřivě *Šimek* – 26 otevřela] wtewrzela – 27 pro něž] proniz
- Příklad o jednom královi
Rkp fol. 221a; Šimek str. 133.
Následující exempla pocházejí ze staročeské sbírky exempel *Gesta Romanorum*, kterou paleograficky vydal Jan V. Novák, Praha 1895, Sběrka pramenů I, 2,2. Tam rozbor všech tří rkpů: Mus III E 43 (*B*), Mus III E 48 (*M*) a NUK XVII F 28 (*U*). – Jotace zachovávána a obnovena jen v dlouhých slabikách.
- O mluvení Petrově k Ježíšovi
Podle rkpů *B*, fol. 25b-26a; Novák č. 32, str. 30-31.
1 kdež *M*] když *B* – 8 údy své *B*] vždy *M* – 14 tam *M*] tak *B* – 20 o těch *U*] z těch *B* – 21 nápoj] napuoy *B* – 22 znamená *M*] znamená *B*
- O Tiberiovi císaři
Podle rkpů *B*, fol. 48a-49a; Novák č. 43, str. 54-55.
5 chudák *M*] chodak *B* – 6 kterak jest *K*] vynech. v *B* – 19 přieliš *M*] pzelifš ma *B*
- Od tesaře a od ženy věrné
Podle rkpů *U*, fol. 171-178, Novák č. 59, str. 203-205. Nadpis z rkpů *M*.
1 Havel *B*] Pawel *U* – 8 mú *B*] mi *U* – 25 lože *Ryš*] vynech. v *rkpech* – 41 první] prwnye *U* – 49 císařova] tiefarzowa *U* – 58 na mně *B*] na mye *U* – 59 odbyla *B*] dobyla *U* – 76 vezme *B*] wezmefš *U*

Další tři exempla jsou vzata ze sbírky rkp Universitní knihovny v Olomouci č. II 190, které J. Jireček dal jméno *Povídky olomoucké*. O nich viz v ČČM 36, 1862, 364-367 a u Vilikovského, *Próza z doby Karla IV.*, 1938¹, 261; 1948², 355. – Jotace zachovávána a obnovena jen v dlouhých slabikách.

– O jedné ženě

Rkp fol. 261b-262b.

7 Innocenciem] –cen– *nadepsáno* – 9 vida] *wieda*, –e– *přeškrtuto* – 31 k kteréžto] *kterezto*

– O jedné jeptišce

Rkp fol. 267a-b.

– Kterak se pán buoh ukázal sv. Augustinovi

Rkp fol. 276b-277a.

23 ve svých] *wew[feh* – 24 ani] *přepsáno* z *anye*

– (Suďte spravedlivě)

Exemplum je vzato z *Tkadlečka* (jiné ukázky viz na str. 568n). O rukopisech a způsobu vydání ukázky viz na str. 599.

Rkp str. 541; Hrubý – Šimek str. 123.

1 byv M] byl byw S; chtě] *chczie* S – 6 robotné M] *rotney* S – 11 cožť já M] *czozt* ná S

Latinská exempla

– (O duchovní slepotě)

Exemplum z lat. kázání v rkp Vyšebrodském č. 106, fol. 23b-24a. O původu bajky praví kazatel „*premittendo fabulam meam, quam suis in scriptis narrat Esopus ita inquires*“.

– Překlad J. Vilikovského.

– (Ženská prohnanst)

Z rkp Státního archivu (dř. Zemský archiv) v Brně, Cerr. II 234, fol. 13a. – Překlad J. Vilikovského.

– (Duchapřítomnost)

Z téhož rkp fol. 14a. – Překlad J. Vilikovského.

– (O dvanácti měsíčkách)

Překlad glosy k v. 777 Klaretova *Astronomiáře* v rkp Kap. Praž. M 44, fol. 53b; vyd. V. Flajšhans, *Klaret a jeho družina II*, 1928, 143. V originále nejasný začátek: *In Brundis legitur*.... Slovo *plecháčuov* (= plešatých starců) je česky v lat. textu.

– (O lišce a džbánu)

Překlad z t. zv. *Quadragesimale admontského*; rkp *Admontský* č. 590, str. 11 (dnes NUK XX B 9). O něm viz u J. Vilikovského, *Próza z doby Karla IV.*, 1938¹, 261n; 1948², 351. Srov. také J. Vilikovský, *Staročeské satiry*, Praha 1942, 93. O této bajce viz v LF 56, 1929, 246n, tam také lat. znění. Do lat. textu jsou vložena jednotlivá česká slova (jsou tištěna kursivou). – Překlad J. Vilikovského.

– (Všem se nelze zachovati)

Překlad z téže sbírky kázání podle rkpu č. 550 (NUK XX B 5), fol. 167a-b. – Latinský text otištěn v Časopise archivní školy 11, 1934, 117n. Česká slova v lat. textu tištěna kursivou. – Překlad J. Vilikovského.

– (Hloupý Honza)

Z téhož rkpu, fol. 207b. Časopis archivní školy 11, 1934, 119. – Česká slova, která se čtou v lat. textu, jsou tištěna v překladě kursivou. – Překlad J. Vilikovského

– (Beránek na kázání)

Z téže sbírky kázání; rkp č. 590 (NUK XX B 9); Časopis archivní školy 11, 1934, 120. – České vložky v lat. textu otištěny v překladu kursivou. – Překlad J. Vilikovského.

– (O dvou bratrech)

Z Postilly Johlínovy podle rkpu NUK I D 44; lat. text otištěn v Časopise Matice moravské 61, 1937, 226. O Johlínovi z Vodňan a jeho Postille sr. studii R. Řičana ve VKČSN 1929, č. 2, u Vilikovského, Próza z doby Karla IV., 1938¹, 262; 1948², 353. Dále F. M. Bartoš v Jihoč. sbor. hist. 16, 1947, 44-47; t. 17, 1948, 1-6. – Překlad J. Vilikovského.

Pašije pražských Židů

Zachovala se v rkpe NUK XI D 7 a Kap. Praž. O 3; podle těchto dvou rkpů ji vydal V. V. Tomek ve VKČSN 1877, 11-19. Překlad J. Vilikovského, který tu otiskujeme (po prvé ve výboru J. Vilikovského, Próza z doby Karla IV., Praha 1938, str. 94 až 97, po druhé tamtéž v 2. vyd., Praha 1948, str. 136-141) opírá se ještě o třetí rukopis archivu treboňského, který Tomek ještě neznal; překlad Vilikovského byl zde nepatrně upraven.

Z literatury viz poznámky o tomto spisku u K. Burdacha, Der Dichter des Ackermann aus Böhmen und seine Zeit (Berlin 1926-1932), 361-367; o události samé píše V. V. Tomek, Dějepis města Prahy III (1893), 339-342.